

پنجره‌های چوبی مشبک در امامزاده
سید حسین فیروزکلاو آرامگاه
سیدمحمدکیا دبیر صالحان

معرفی و معناشناسی تزیینات بناهای آرامگاهی ولایت رویان مازندران

پرستو مسجدی خاک*

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۱/۲۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۸/۷/۲۸

صفحه ۱۲۳ تا ۱۴۱

چکیده

منطقه کجور در غرب استان مازندران و در دل کوه‌های البرز مرکزی قرار دارد که در دوره اسلامی به لحاظ تاریخی و مذهبی نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری حکومت علویان در شمال ایران و مبارزه با خلفای اموی و عباسی داشته است. این منطقه که در طی زمان با نام‌هایی همچون پدش خوارگر رویان، رستم دار و محال ثلاث نیز از آن یاد شده است؛ دارای تعداد نسبتاً زیادی بنای آرامگاهی است که تاریخ آن‌ها به ابتدای قرن ۹ ه.ق. به بعد برمی‌گردد و در دوره‌های مختلف تزییناتی به این ابنیه افزوده شده است. با توجه به اهمیت این مقابر تاریخی، سوالات این پژوهش عبارت است:

این پژوهش با هدف معرفی تزیینات مقابر شاخص منطقه رویان و مفاهیم آن‌ها انجام شد. سؤالیهای پژوهش عبارتند از: ۱- مواد و عناصر تزیینی به‌کار رفته در بناهای آرامگاهی منطقه رویان چیست؟ ۲- دلایل استفاده از این نقش‌مایه‌های تزیینی در این بناها چیست؟ در این پژوهش روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است. شیوه جمع‌آوری اطلاعات بر پایه مطالعه کتابخانه‌ای و بررسی میدانی بناهای آرامگاهی منطقه است. نتایج این مطالعه نشان داد که در مقابر این منطقه از عناصر مختلف مانند آجرکاری، گچبری، کاشی‌کاری، چوب‌کاری، نقاشی، آهک‌بری و خوشنویسی در جهت تزیین استفاده شده است. نقوش به‌کار رفته شامل نقوش هندسی، گیاهی، حیوانی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که با توجه به رواج تشیع در منطقه از سده ۹ ه.ق. به بعد، نقش‌مایه‌های به‌کار رفته در مقابر نیز به نوعی بازتاب‌دهنده اندیشه و تفکر شیعی هنرمند مسلمان است.

واژگان کلیدی

معماری، تزیینات، آرامگاه، رویان، مازندران، تفکر شیعی

*استادیار گروه باستان‌شناسی، دانشگاه نیشابور، شهر نیشابور، استان خراسان رضوی.

Email: parastomasjedi@yahoo.com

مقدمه

در ولایت رویان که در گذشته شهرهای نوشهر و چالوس و نور را شامل می شد، از سده ۹ هجری به بعد مذهب تشیع رواج یافت و به دنبال آن مقابر بسیاری در این منطقه ساخته شد. با توجه به این مسئله که تا قبل از دوره حکومت ملک کیومرث بن بیستون، مردم منطقه رویان عموماً اهل تسنن بوده‌اند، گرایش ملک کیومرث به مذهب تشیع و دعوت مردم به این مذهب، از عوامل رواج مذهب تشیع در منطقه رویان بوده است؛ ملک کیومرث در این راستا اقدام به ساخت مقابری نیز کرد که امامزاده طاهر و مطهر با توجه به کتیبه‌هایش از ساخته‌های زمان او است و در منابع تاریخی سده ۹ ه.ق اشاره شده است که ملک کیومرث کسی است که در منطقه کجور و رویان اقدام به ساخت ابنیه بر مقابر بزرگان دینی منطقه کرده است. بخشی مهم در ارتباط با بناهای ساخته شده در ادوار مختلف اسلامی تزیینات آن‌هاست. به‌طور کلی تزیینات در معماری دوره اسلامی دو جنبه دارد: یک جنبه پوشاندن سطوح ناصاف و خشن با مصالح مستحکم؛ دیگری جنبه زیبایی‌شناسانه و محتوایی نقوش تزیینی است. در ادوار مختلف اسلامی هنرمند مسلمان عموماً از مصالح بوم‌آورد مانند: گچ، آجر، سنگ و گل در ساخت بنا استفاده کرده است و از گچبری، نقاشی، آجرکاری، خوشنویسی، چوب‌کاری و آهک‌بری، کاشیکاری و کتیبه در تزیین بنا و بیان عقاید و باورهای خود بهره برده است؛ گاه تاثیر این عقاید را به شکل مستقیم در آیات و اشعاری که در بنا به‌کار رفته می‌توان دید و گاه این تاثیرات به شکل غیر مستقیم و نمادین در بنا دیده می‌شود. در حقیقت نماد، مفهوم یا نشانه‌ای است که بجای مفهوم یا عقیده‌ای به‌کار می‌رود. این نمادها عموماً ریشه در باورها، اعتقادات و فرهنگ مردم منطقه دارند. در هنر اسلامی برای بیان مفاهیم والای انسانی از نماد و نماد گرایی بهره فراوان برده است. هنرمند مسلمان بسیاری از مفاهیم معنوی را به شکل نماد به نمایش می‌گذارد. بقاع متبرکه از جمله بناهایی هستند که هنرمند مسلمان در تزیین آن‌ها از نماد برای انتقال باور و اعتقادات خود بهره برده است. در ولایت رویان حدود ۴۸ بقعه وجود دارد و از این تعداد، ۸ بقعه متعلق به سده ۹ و ۱۰ ه.ق است. این آثار از زمان ساخت تاکنون چندین بار مرمت و بازسازی و تزیین شده‌اند؛ برای مثال نقاشی‌های درون این بقاع متعلق به دوره قاجار، اشعار فارسی متعلق به سده ۱۱ و ۱۲ هجری، گچ‌بری‌ها مربوط به دوره قاجار به بعد و کتیبه‌های این بقاع متعلق به زمان ساخت آن‌هاست. علی‌رغم اهمیت تاریخی این مقابر، تاکنون مطالعات محدودی روی آن‌ها انجام شده است. با توجه به تخریب‌هایی که در نتیجه عوامل طبیعی و انسانی در این آثار با ارزش تاریخی و فرهنگی رخ داده و باعث از بین رفتن بسیاری از نقاشی‌های درون بقاع شده است؛ نگارنده به منظور حفظ این آثار ارزشمند

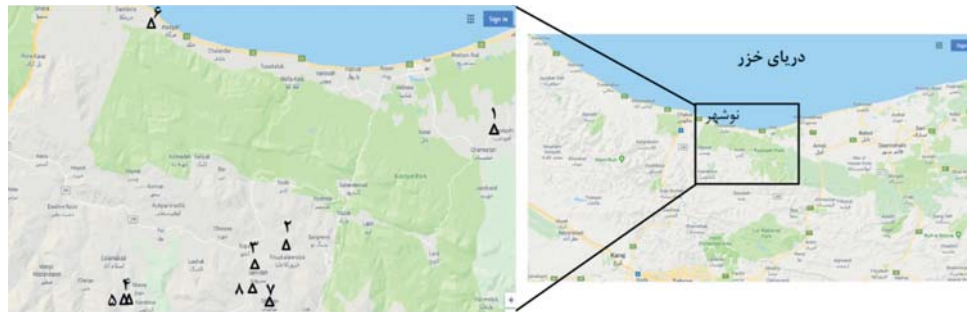
تاریخی و معرفی تزیینات به‌کار رفته در این بناها که به نوعی بازتابی از اندیشه و تفکرات مذهبی مردمان منطقه است، به بررسی آرایه‌های تزیینی این مقابر پرداخته است. این پژوهش با هدف معرفی تزیینات مقابر شاخص منطقه رویان و مفاهیم آن‌ها انجام شد. سوالات مطرح شده در این پژوهش عبارت‌اند از: ۱- مواد و عناصر تزیینی به‌کار رفته در بناهای آرامگاهی منطقه رویان چیست؟ ۲- دلایل استفاده از این نقش‌مایه‌های تزیینی در این بناها چیست؟

روش تحقیق

این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. شیوه جمع‌آوری اطلاعات بر پایه مطالعه کتابخانه‌ای و بررسی میدانی بناهای آرامگاهی منطقه است. در این پژوهش جامعه آماری شامل ۴۸ ابنیه تاریخی منطقه و تعداد جامعه آماری دربرگیرنده ۸ بنای آرامگاهی شاخص است. روش نمونه‌گیری انتخابی و بناهای سده‌های ۹ و ۱۰ هجری است. این مقابر قدیمی‌ترین مقابر منطقه بوده و با توجه به کتیبه‌های موجود در آن‌ها و آنچه که در متون آمده متعلق به سده ۹ و ۱۰ هجری هستند و مصالح آن‌ها کیفیت خوبی دارد و عناصر تزیینی بیشتر در این مقابر به‌کار رفته است. پس از قرائت کتیبه‌های این ابنیه و ثبت و مستند نگاری، به طبقه‌بندی تزیینات آن‌ها و سپس نمادشناسی نقوش به‌کار رفته در این بناها پرداخته شده است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها به‌صورت کیفی است.

پیشینه تحقیق

در ارتباط با موضوع این پژوهش می‌توان به مقاله موسوی‌کوهپر و عباس‌نژاد در نشریه اثر با عنوان «معرفی چند مقبره برجی رویان کهن» (۱۳۸۶) اشاره کرد؛ هاشمی در مقاله خود در نشریه ماه هنر به شماره ۱۰۳ و ۱۰۴ با عنوان «نقش و جایگاه مقابر برجی مازندران غربی در معماری اسلامی» (۱۳۸۶) به معرفی مقابر برجی این منطقه پرداخته است؛ راعی در مقاله خود در نشریه مرمت و معماری ایران به شماره ۲ با عنوان «بررسی و معرفی برج-مقبره‌های قرن ۸ و ۹ هجری در مازندران» (۱۳۹۰) به معرفی برج مقبره شمس آل رسول آمل پرداخته است؛ صفایی نیز در مقاله‌ای در نشریه باستان‌شناسی ایران به شماره ۱ با عنوان «مطالعه نقاشی‌های امامزاده عبدالله وانا شهرستان آمل-بخش لاریجان» (۱۳۹۶) به بررسی نقاشی‌های این بنا پرداخته است؛ نصرتی در مقاله خود در نشریه کیهان فرهنگی به شماره ۱۴۵ با عنوان «هنر قدسی در مقابر برجی» (۱۳۷۷) به مطالعه سه بقعه امامزاده عبدالله، پیر علمدار و میل رادکان پرداخته است؛ کبیری در مقاله خود در نشریه باستان‌پژوهی شماره ۱۵ با عنوان «بنای سنگی میدانک، برج-مقبره‌ای در سرزمین رویان» (۱۳۸۶) به معرفی بنای سنگی میدانک رویان پرداخته است؛ عسگری

نقشه ۱. موقعیت جغرافیایی مقابر ولایت رویان، مأخذ: نگارنده.
 ۱. بقعه شاه بالو زاهد، ۲. امامزاده سیدحسین، ۳. امامزاده جعفر، ۴. بقعه درویش رستم، ۵. بقعه شهرآگیم، ۶. امامزاده سید علی کیا سلطان، امام زاده سلطان محمد کیا دبیر، ۸. امامزاده طاهر و مطهر

شمالی-جنوبی آن نیز در برگیرنده سواحل جنوبی دریای مازندران تانزدیکی ری و شهر تهران بوده است (سلطانی لرگانی ۱۳۸۳: ۳۱). مرکز ولایت رویان، شهر رویان بوده که از بین رفته است؛ اما ستوده در کتاب از آستارا تا استرآباد، محل آن را در نزدیکی شهر فعلی کجور می‌داند (ستوده، ۱۳۷۳/۳: ۱۳۷۴-۱۳۷۴). با توجه به آنچه در منابع آمده است، رویان بین دواستان گیلان و مازندران قرار داشته و شهرهای مهم آن شامل رویان، نائل، چالوس، سعیدآباد مزن و کلار و مرکز آن شهر رویان بوده است. رویان بزرگترین شهر کوهستانی مازندران بوده و شهرت این ولایت بیشتر به دلیل حوادث نظامی است که با آغاز نهضت علویان در این منطقه رخ داده است. در سال ۲۵۰ هجری مردم رویان با حسن بن زید حسنی که از اهالی ری بوده بیعت کردند (ابن فقیه، ۱۳۴۹: ۱۵۷-۱۵۸). این قیام سرآغاز تحولات گسترده و قدرت گرفتن و مهاجرت شیعیان و سادات به مازندران شد.

بررسی‌های باستان‌شناسی در منطقه کجور و شهرستان نوشهر در دو مرحله انجام شده است؛ مرحله نخست آن در سال ۱۳۸۳ به سرپرستی موسوی‌کوهپر و عباس‌نژاد (موسوی‌کوهپر، ۱۳۸۳) و مرحله دوم در سال ۱۳۸۷ به سرپرستی موسوی‌کوهپر انجام شد (موسوی‌کوهپر، ۱۳۸۷). در تابستان ۱۳۸۹ این منطقه به سرپرستی مصطفی خزایی بررسی شد و نگارنده نیز در این بررسی حضور داشت؛ در این بررسی از برخی از آرامگاه‌های منطقه بازدید شد (خزایی، ۱۳۹۰) و در نتیجه حدود تعداد ۸ آرامگاه تاریخی منطقه انتخاب و بررسی شد که در ادامه به معرفی آن‌ها پرداخته‌ایم (نقشه ۱).

معرفی جامعه آماری و مقابر مورد مطالعه

۱- آرامگاه شاه بالو زاهد

این بنا که در آهودشت نور قرار دارد، متشکل از دو بنای مجاور هم است. بقعه کوچکتر احتمالاً مدفن فردی از بستگان یا مریدان شاه بالو زاهد بوده است. آرامگاه

نیز در مقاله خود در نشریه وقف میراث جاویدان به شماره ۳۳ و ۳۴ با عنوان «معماری محلی مازندران (سه امامزاده شهر ساری)» (۱۳۸۰) به معرفی مقابر دوره مرعشیان پرداخته است؛ از دیگر مطالعات می‌توان به پایان‌نامه دکترای نیستانی به راهنمایی دکتر محمود طاووسی در دانشگاه تربیت مدرس با عنوان «بررسی بناهای آرامگاهی مازندران مرکزی در قرن ۹ ه.ق.» (۱۳۸۳) اشاره کرد. میرازی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود به راهنمایی دکتر کریم حاجی‌زاده در دانشگاه محقق اردبیلی با عنوان «پژوهشی بر ابنیه تدفینی ولایت رویان و علل رواج مقبره‌سازی در منطقه» (۱۳۹۶) به معرفی این مقابر پرداخته است؛ رضایی نیز در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود به راهنمایی دکتر مصطفی کیانی در دانشگاه هنر با عنوان «بررسی فرم و تکنیک ساخت برج‌های آرامگاهی استان مازندران با تاکید بر بررسی برج آرامگاهی رسکت، امامزاده یحیی و قاسم» (۱۳۹۵) به بررسی این سه بنا پرداخته است؛ مطالعاتی که تاکنون در ارتباط با این منطقه انجام شده است، صرفاً به معرفی بناهای آرامگاهی منطقه پرداخته است و پژوهشی در ارتباط با تزیینات این بناها صورت نگرفته است. لذا در این مطالعه با هدف معرفی عناصر تزیینی و مفاهیم نمادین آن‌ها در بناهای آرامگاهی ولایت رویان به بررسی این ابنیه پرداخته‌ایم.

منطقه جغرافیایی و پیشینه تاریخی کجور

منطقه کجور در حدود ۴۰۰ سال قبل با نام ولایت رویان شناخته می‌شد. در واقع کجور امروزی، بخشی کوچک از ولایت رویان تاریخی است. این منطقه با فروپاشی حکومت ساسانی و تهاجم اعراب مسلمان تا شروع حکومت صفوی به لحاظ سیاسی مستقل بوده و خاندان حکومت‌گر پادوسپان در اینجا حکومت می‌کردند. این منطقه در دوره اوج قدرت پادوسپانان، ناحیه گسترده‌ای که از سمت غرب تا تنکابن و از شرق تا آمل و قلمرو تحت حکومت سادات مرعشی را شامل می‌شده را دربر می‌گرفته است. گستره

نکرده است (تصویر ۱، جدول ۱).

۷- آرامگاه سلطان محمد کیا دبیر روستای صالحان
این بنا در روستای صالحان قرار دارد. فرم آن هشت ضلعی و مشابه امامزاده جعفر روستای لیگوش است. در کنار بنا اتاق تدفین دیگری قرار دارد که بنا بر باور مردم منطقه، مدفن خواهر سلطان محمد است. در دوران قاجار کتیبه‌ای بر چهارچوب در ورودی آن به تاریخ ۸۲۰ ه.ق وجود داشته که اعتمادالسلطنه آن را خوانده است (تصویر ۱، جدول ۱). بر لنگه دیگر در ورودی، کتیبه‌ای به خط رقاع وجود دارد که نام ملک کیومرث بن بیستون در آن ذکر شده است: «قدم هذالباب فی اوان الدوله السلطان الاعظم مالک الرقاب و الامم جلال الدوله ملک کیومرث خلدالله ملکه و سلطنته» (ستوده، ۱۳۷۴: ۲۰۲).

۸- امامزاده طاهر و مطهر روستای هزارخال
این بنا در نزدیک روستای هزارخال و در مجاورت جاده آسفالت کجور به روستای صالحان - شاه ناچر قرار دارد. فرم بنا چهارگوش است و دو کتیبه در بخش فوقانی دیوار ساختمان دیده می‌شود. این دو کتیبه شامل سوره فتح و آیت الکرسی است (تصویر ۱، جدول ۱). بنا به روایت مرعشی، این همان بنایی است که بعدها جسد ملک کیومرث بن بیستون را در آن دفن کرده‌اند: «کیومرث را در سر راه یالو وفات واقع شد... ملک کاوس نعش پدر را در بیرون قلعه غسل داد و به قریه هزار خال به مشهد مبارک آرامگاه‌های عظام آرامگاه طاهر و آرامگاه محمد دفن کرد» (مرعشی، ۱۳۴۵: ۵۴). با توجه به تاریخ ذکر شده در بنا سال ساخت بنا به وسیله ملک کیومرث بن بیستون ۸۲۹ ه.ق بوده است.

بحث و بررسی تزیینات:

در مقابر رویان از مواد مختلف جهت تزیین آن‌ها استفاده شده است. این تزیینات شامل گچ‌بری، آجرکاری، کاشی‌کاری، نقاشی، چوب‌کاری، آهک‌بری و خوشنویسی است. در این مقابر از یک یا چند ماده برای تزیین استفاده شده است. در زیر به بررسی انواع تزیینات این مقابر و بخش‌های الحاقی آن‌ها پرداخته شده است.

۱- تزیینات گچ‌بری مقابر ولایت رویان مورد مطالعه

گچ از دوره پیش از اسلام مورد توجه بوده است. گچ گاه به تنهایی و گاه در کنار آجر در تزیین بنا به کار رفته است. تزیینات گچ‌بری که در دوره سلجوقی متداول بود، در دوره ایلخانی به اوج خود رسید و در دوره تیموری با رواج گسترده کاشی از اهمیت آن کاسته شد (گلمبک و ویلبر، ۱۳۷۴: ۱۸۲) و از دوره صفوی به بعد گچ‌بری به همراه آینه‌کاری در تزیین بناها استفاده شد. در مقابر رویان از گچ برای پوشش و تزیین بنا استفاده شده

فرم هشت ضلعی دارد. کتیبه‌ای کاشی‌کاری شده بر بالای دیوار بنا و در زیر گنبد آن قرار دارد. بر دیوار بیرونی بنا، کتیبه‌ای آمده با این مضمون آمده است: «شه کیومرث ابن سلطان بیستون ظل خدادار زمان هشتصد و چل ختم فرمود این بنا» (همان: ۳۴۶) (تصویر ۱، جدول ۱).

۲- امامزاده سیدحسین فیروزکلای سفلی

این بنا در روستای فیروزکلای سفلی در شرق ناحیه کجور قرار دارد. این بنا همچون بنای امامزاده جعفر لیگوش و محمدکیا دبیر صالحان، فرم هشت ضلعی دارد. اگرچه امروزه کتیبه‌ای در بنا وجود ندارد و در منابع نیز اشاره‌ای به وجود کتیبه در بنا نشده است؛ اما در زیر گنبد آن تزیینات نقاشی مشابه نقاشی‌های زیر گنبد امامزاده طاهر و مطهر وجود دارد. همچنین مصالح و فرم آن مختص ابنیه آرامگاهی قرن ۸ و ۹ ه.ق ایران است (تصویر ۱، جدول ۱).

۳- امامزاده جعفر روستای لیگوش:

این بنا در روستای لیگوش قرار دارد. بنا به شکل هشت ضلعی ساخته شده و گنبدی دوپوش آن را می‌پوشاند (تصویر ۱، جدول ۱). در ضلع شمالی امامزاده بخش الحاقی و ایوان مانند وجود دارد. در این بنا کتیبه‌ای وجود ندارد که تاریخ ساخت، نام بانی و معمار آن را بیان کند؛ اما با توجه به اینکه بنا از لحاظ ساختاری قابل مقایسه با آرامگاه‌های هشت ضلعی قرن ۸ و ۹ ه.ق است؛ به نظر می‌رسد که بنا متعلق به سده ۹ ه.ق به بعد است.

۴ و ۵- آرامگاه درویش رستم و درویش شهرآگیم

روستای اطاق سرا

این دو آرامگاه مجاور هم، در روستای اطاق سرا از توابع بخش زانوس کجور قرار دارند. بقعه درویش رستم فرم هشت ضلعی و بقعه درویش شهرآگیم، فرم چهارضلعی دارد. امروزه در این دو آرامگاه کتیبه‌ای وجود ندارد؛ اما در زمان بازدید منوچهر ستوده از این دو بقعه، کتیبه‌ای وجود داشته و ستوده آن را خوانده است. در کتیبه‌های مذکور نام صاحب بقعه و تاریخ ساخت بنا ذکر شده است. تاریخ قدیمی‌ترین کتیبه سال ۹۰۴ ه.ق. است. نکته قابل توجه، ذکر نام ائمه در یکی از این کتیبه‌ها است (تصویر ۱، جدول ۱).

۶- آرامگاه سید علی کیا سلطان روستای خیرودکنار

بقعه مذکور در روستای خیرودکنار نوشهر قرار دارد. این بنا فرم هشت ضلعی دارد. روبروی ورودی ضلع شرقی، گلدسته‌ای با سقف چوبی قرار دارد. بعد از ورودی ضلع جنوب شرقی بنا، اتاق مربع شکل با سقف گنبدی قرار دارد و سپس به اتاق اصلی که فرم هشت ضلعی دارد، می‌رسیم. امروزه اثری از کتیبه یا نوشته در آن دیده نمی‌شود و ستوده نیز در زمان بازدیدش به کتیبه‌ای در بنا اشاره

جدول ۱. جدول مشخصات بناهای آرامگاهی ولایت رویان، مأخذ: نگارنده.

نام بنا	شاه بالوزاهد	سیدعلی کیا سلطان	درویش شهر آگیم	درویش رستم	امامزاده سیدحسین	سلطان محمدکیادبیر	امامزاده طاهر و مطهر	امامزاده جعفر
موقعیت جغرافیایی	چمستان نور	روستای خیرودکنار	روستای اطاقسرا	روستای اطاقسرا	فیروزکلای سفلی	روستای صالحان	روستای هزارخال	روستای لیگوش
تاریخ	۸۲۰ ه.ق	-	۹۷۴ ه.ق	۹۰۴ ه.ق	-	۸۲۰ ه.ق	۸۲۹ ه.ق	-
نقشه بنا	۸ ضلعی	۸ ضلعی	۴ ضلعی	۸ ضلعی	۸ ضلعی	۸ ضلعی	۴ ضلعی	۸ ضلعی
نوع گنبد	۸ ضلعی	۸ ضلعی	۸ ضلعی	۸ ضلعی	۸ ضلعی	۸ ضلعی	۸ ضلعی	۸ ضلعی
در ورودی مزینگیر مزین	×	-	-	-	-	-	×	×
	-	×	-	×	×	×	-	-
کتیبه	×	-	-	×	-	×	×	-
مصالح بنا آجرکچسنگ	×	×	-	-	×	×	×	×
	×	-	×	×	×	-	×	×
	-	×	×	×	-	×	-	-
تزیینات آجرکچ چوب نقاشی کاشی	×	×	×	×	×	×	-	×
	×	×	×	×	×	×	×	-
	×	×	×	×	×	×	×	-
	×	×	×	×	×	×	×	×
	×	×	×	×	×	×	-	-
بناهای الحاقی	-	×	-	-	×	×	×	×
نام بانی	ملک کیومرث بیستون	-	-	-	-	مرمت بنا به وسیله ملک کیومرث بیستون	ملک کیومرث بیستون	-
نام معمار	پاشا بن تهراس بکشاه جمشید	-	-	-	-	-	حسین بن علی آملی حسینی	-

			
آرامگاه محمدکیادبیر روستای صالحان، دید از شرق	امامزاده طاهر و مطهر روستای هزارخال، دید از جنوب	امامزاده جعفر روستای لیگوش، دید از شرق	
			
آرامگاه سید علی کیا سلطان روستای خیرودکنار نوشهر.	بقعه شهرآگیم روستای اطاق سرا.	امامزاده سید حسین روستای فیروزکلای سفلی، دید از جنوب	آرامگاه شاه بالو زاهد شهرستان نور

تصویر ۱. تصاویر مقابر ولایت رویان، مأخذ: نگارنده.

و دیوارها استفاده شده است. در امامزاده جعفر این نقوش شامل نقش دایره‌ای در زیر گنبد به همراه نقش شیر و خورشید و شیر و مار که به صورت قرینه دو طرف دایره مرکزی ترسیم شده است و نقوش گل بته که در بخش فوقانی دیوارهای بقعه ترسیم شده‌اند. از رنگ‌های آبی، زرد، سبز، ارغوانی، سیاه و قهوه‌ای در رنگ‌آمیزی این نقوش استفاده شده است. در آرامگاه طاهر و مطهر، فیلیوش‌های گنبد با نقش شمس، گل بته تزیین شده و طاقنماهای بخش فوقانی دیوار با نقش‌های سمبلیک خورشید و سرو در یک ضلع قرینه و در ضلع دیگر نقش سرو در کنار هم و سرو در کنار سپر و شمشیر تزیین شده است (تصویر ۳). در آرامگاه شاه بالوزاهد طاقنماهای بلند هر ضلع بنا با نقوشی چون ستاره هشت پر، شمس، نقش سرو تزیین شده است. محراب ضلع جنوبی بنا با آیات قرآن و رنگ و روغن مزین گردیده است (تصویر ۳). در امامزاده سید حسین فیروزکلا نیز نقاشی‌هایی در فضای زیر گنبد وجود دارد که متأسفانه به دلیل رطوبت و شوره زدن نمای داخلی

است. تزیینات گچ‌بری این مقابر شامل طاقنماهای با قوس هلالی یا جناغی و گاه دو طبقه در اضلاع داخل و خارج بنا در امامزاده جعفر، درویش رستم، طاهر و مطهر و آرامگاه شاه بالوزاهد (تصویر ۲)، استفاده از قاب‌بندی مربع و مستطیل در داخل و بیرون به قاعدرویش‌رستم و شاه بالوزاهد؛ استفاده از تزیین دندان‌موشی زیر گنبد در بقعه درویش رستم و شهرآگیم (تصویر ۲)؛ مقرنس‌کاری در زیر سقف در امامزاده طاهر و مطهر و سید محمدکیادبیر صالحانی؛ استفاده از فیلیوش و طاقچه‌های با قوس جناغی در بقعه درویش‌رستم و طاهر و مطهر؛ محراب گچی در بقعه شاه بالوزاهد و امامزاده جعفر و نیز تزیین گچ‌بری با طرح گل و مرغ در بقعه شاه بالو زاهد است (تصویر ۲). نقش‌مایه مقرنس از دیدگاه اسلامی بیانگر وحدت در کثرت و کثرت در وحدت است.

۲- تزیینات نقاشی

در برخی از این مقابر از نقاشی در تزیین فضای زیر گنبد

			
تزیینات گچبری آرامگاه سیدعلی کیا سلطان		تزیینات گچبری آرامگاه درویش رستم	
			
تزیین گچبری امامزاده طاهر و مطهر	تزیین گچبری آرامگاه کیا دبیر سلطان	تزیین گچبری در امامزاده سیدحسین فیروزکلا	تزیین گچبری امامزاده جعفر
			
		گچبری امامزاده طاهر و مطهر	گچبری آرامگاه شاه بالوزاهد

تصویر ۲. تزیینات گچبری بناهای آرامگاهی رویان، مأخذ: نگارنده.

و به عنوان الگوی تبلیغاتی مذهب تشیع به کار رفت. برای نمونه نقش شیر و خورشید در دوره اسلامی به عنوان نماد تشیع در اماکن و اشیاء مذهبی به کار رفته است. در قرآن از خورشید به عنوان نماد الوهیت و نور وحدانیت و در منابع مذهبی و ادبی به عنوان نماد پیغمبر و شیر در فرهنگ شیعه نماد حضرت علی ذکر شده است (خزایی، ۱۳۸۸ و ۱۳۸۰). در فقه اسلامی نیز خورشید در زمرة مطهرات و نام نودویکمین سوره قرآن (الشمس است که در همین سوره به آن سوگند خورده شده است (باحقی، ۱۳۸۸: ۳۳۹-۳۳۸). همچنین در میان عقاید شخص محور مذهبی همچون تشبیح زیبایی حضرت امام رضا (ع) به خورشید (شمس الشمس / شمس خراسان)، حضرت علی اکبر (ع) به سرو و ... نیز نگاهی نمادین نهفته است. درخت سرو که در پیش از اسلام درخت زندگی و حیات جاودان محسوب می شد، در فرهنگ اسلامی درخت زندگی، درخت نور و برکات الهی است (روح فر، ۱۳۸۰: ۵۰). در اندیشه شیعی درخت سرو به علت ایستادگی و استقامت نمادی از حضرت امام

امامزاده، این نقوش به شدت آسیب دیده و به راحتی قابل تشخیص نیست (تصویر ۳). طرح‌های نقاشی شده در این آرامگاه شامل نقش دایره‌ای بزرگ در زیر سقف به همراه چند دایره کوچکتر درون آن که هریک از این دایره‌ها با طرح‌های هندسی و گیاهی تزیین شده اند. همچنین در پیرامون دایره مرکزی، نقش خورشید و دایره‌های مزین به طرح‌های گیاهی و هندسی دیده می شود و از این نقوش گیاهی در محل اتصال گنبد به دیوار نیز استفاده شده است (تصویر ۳). رنگ‌های به کار رفته شامل آبی، سبز، قرمز و سفید است. در آرامگاه کیادبیر صالحان نیز نقاشی‌های رنگ و روغن وجود دارد که در حال حاضر با گچ روی آن‌ها پوشانده شده است و در نتیجه خیلی از این نقوش قابل تشخیص نیست. از جمله نقوش این بنا اسلیمی ماری و طرح‌های گیاهی است. بطور کلی نقش‌مایه‌های به کار رفته در این مقابر با باورها و اعتقادات هنرمند مسلمان پیوند خورده است. با رواج تشیع در منطقه به وسیله ملک کیومرث بن بیستون، بسیاری از نقش‌مایه‌های کهن مفهومی جدید یافت

				
نقاشی‌های امامزاده طاهر و مطهر				
				
				
نقاشی‌های امامزاده سید حسین فیروزکلا		نقاشی‌های آرامگاه شاه بالو زاهد		
				
نقاشی‌های امامزاده جعفر			نقاشی‌های امامزاده سید حسین فیروزکلا	نقاشی‌های آرامگاه محمدکیا دبیر سلطان

تصویر ۳. تزیینات نقاشی بناهای آرامگاهی رویان، مأخذ: نگارنده.

ایوان ورودی، سردر بنا، ستون‌ها، سرستون‌ها، درب و پنجره‌ها و صندوق قبرها استفاده شده است. ستون‌ها و سرستون‌ها از یک طرف نقش نگه‌دارنده و حمال را برعهده دارند و از سوی دیگر با کنده‌کاری، نقاشی و خط تزیین شده‌اند. در معماری بومی مازندران و در بناهای باسقف چوبی، اجزایی به نام شیرسر وجود دارد که در زیرستون‌های سقف (پلور) قرار می‌گیرد و به شکل سر حیوان برش خورده و تزیین شده است. از جمله می‌توان به چوب‌کاری در سرسرای ورودی آرامگاه علی‌کیا سلطان صالحان اشاره کرد (تصویر ۴). استفاده از پنجره‌های چوبی مشبک با طرح‌های هشت‌ضلعی منتظم متداخل و در چوبی با طرح‌های هندسی متقارن در آرامگاه کیاد بیر صالحان (تصویر ۴)؛ در امامزاده سید حسین فیروزکلا از گره چینی مشبک با طرح هشت‌ضلعی منتظم و ستاره در تزیین پنجره‌ها استفاده شده و درب ورودی بقعه با طرح مربع

حسین (ع) و به علت جوانی و تازگی نمادی از حضرت علی اکبر (ع) است. نقش سرو به همراه پرندگان یادآور بهشت و آواز پرندگان نیز نغمه‌های زیبای بهشتی را تداعی می‌کند. سر و قرآن در آیات بسیاری از بهشت یاد شده است و از باغهای با درختان و گلها و نه‌های آب صحبت شده است به همین دلیل در مقابر رویان این نقوش با نگاهی مذهبی به کار رفته است. نقش مایه شمشیر و سپر که در بقعه طاهر و مطهر دیده می‌شود. رسول خدا در حدیثی فرمودند: مردم را جز شمشیرها برپا نمی‌دارد و شمشیرها کلیدهای بهشت و دوزخ هستند. شمشیر در اسلام نماد جهاد مومن با کافر و جهاد با نفس است.

۳- چوب‌کاری

در بناهای آرامگاهی مازندران همچون معماری مسکونی آن‌از چوب استفاده‌های زیادی شده است. چوب در ساخت

			
پنجره‌های چوبی مشبک در امامزاده سید حسین فیروزکلاو آرامگاه سیدمحمدکیا دبیر صالحان		تزیینات چوبکاری امامزاده طاهر و مطهر	

تصویر ۴. تزیینات چوبکاری بناهای آرامگاهی رویان، مأخذ: نگارنده.

			
تزیینات آجرکاری آرامگاه شاه بالوزاهد	تزیین آجرکاری امامزاده طاهر و مطهر	تزیین آجرکاری امامزاده جعفر	تزیینات آجرکاری آرامگاه سیدمحمدکیا دبیر سلطان صالحان
		تزیینات آجرکاری آرامگاه سیدعلی‌کیا سلطان نوشهر	

تصویر ۵. تزیینات آجرکاری بناهای آرامگاهی رویان، مأخذ: نگارنده.

آجرکاری شامل گیلویی مقرنس یک ردیفه عموماً از نوع سینه‌کفتری است و به همراه یک سلسله قوس‌های هلالی کوچک است که در آرامگاه شاه بالو زاهد درون این قوس‌های هلالی با کاشی تزیین شده است (تصویر ۵). بر قسمت بالای این ردیف گیلویی، یک ردیف نوار تزیینی دندان‌اره‌ای یا اصطلاحاً دندان‌موشی دیده می‌شود. از دیگر تزیینات این مقابر طاقنا‌های با قوس جناغی یا هلالی در اضلاع بیرونی بنا است که نمونه‌های آن در امامزاده جعفر، طاهر و مطهر، شاه بالوزاهد و نیز سیدعلی‌کیا دیده می‌شود (تصویر ۵). در آرامگاه شاه‌بال و زاهد در بالای طاق نماها قاب‌بندی مستطیلی ایجاد شده است.

شکل تزیین شده است. در امامزاده طاهر و مطهر از طرح لوزی در تزیین پنجره و نیز در آرامگاه استفاده شده است (تصویر ۴). با اشاراتی که در منابع شده صندوق قبور این مقابر نیز چوبی و مزین به آیات قرآنی بوده است و نیز در این آرامگاه‌ها درهای چوبی منبت‌کاری شده وجود داشته که متأسفانه توسط افراد سودجو به سرقت رفته است.

۴- آجرکاری

استفاده از آجر در تزیین بنا به پیش از اسلام می‌رسد و این هنر در دوره سلجوقی بسیار شکوفا شد و بتدریج از اهمیت آن کاسته شد (عالم زاده، ۱۳۶۹: ۱۱۸-۱۱۵). در این مقابر از آجر در ساخت و تزیین بنا استفاده شده است. در مقابر منطقه رویان تزیینات

تزیینات خوشنویسی در امامزاده طاهر و مطهر	
	
<p>کتیبه طاقنمای داخلی سمت چپ در ورودی شاه بالوزاهد، خط ریحان</p>	<p>کتیبه طاقنمای داخلی سمت راست در ورودی شاه بالوزاهد، خط ریحان</p>
	
<p>کتیبه دور محراب بنای شاه بالوزاهد، خط ریحان</p>	<p>کتیبه گچی بخش ورودی بنای شاه بالوزاهد، خط ریحان</p>
	
کتیبه آرامگاه سید محمدکیا دبیر سلطان صالحان	
	
<p>ملک کیومرث خلدالله، خط ریحان</p>	<p>کتیبه محمود بن حبيب رستمدری، خط ریحان</p>
	
کتیبه‌های امامزاده طاهر و مطهر، خط ریحان	

تصویر ۷. تزیینات کاشیکاری در آرامگاه شاه بالوزاهد، مأخذ: نگارنده.

تصویر ۸. تزیینات آهکبری در بخش ورودی امامزاده جعفر، مأخذ: نگارنده.

قهوه‌ای نیز در ساخت لعاب سفال و کاشی استفاده شد. با ظهور اسلام خط به منزله عنصری تزیینی با مفاهیمی ارزشمند به وسیله هنرمندان به خدمت گرفته شد و نگارش روی کاشی از تزیینات رایج بناهای اسلامی شد. نوشته روی کاشی تحت تاثیر عقاید و گرایش‌های مذهبی و ادبیات زمان خود بوده است. استفاده از کتیبه در بناهای در دوره تیموری به اوج خود رسید و تنوع وسیعی در کتیبه‌ها به لحاظ مضمون، نوع خط و نقش به وجود آمد که رواج اشعار فارسی و به تبع آن خط نستعلیق از دست‌آوردهای آن است (پوپ، ۱۳۸۴: ۶۸). در میان بناهای آرامگاهی معرفی شده، تنها در آرامگاه شاه بالوزاهد از کاشی فیروزه‌ای رنگ با خط سفید در بدنه خارجی بنا استفاده شده و همچنین از کاشی ساده به رنگ‌های سیاه و آبی به صورت متقارن

خوشنویسی

استفاده از خط علاوه بر زیبایی، به بنا جلوه قدسی خاصی می‌دهد. خط و کتیبه اگرچه در آغاز به طور محدود در بنا به کار می‌رفت، اما به تدریج پیوند آن با بنا مستحکم گردید و از خط بر پیشانی، ستون و سقف بناها استفاده شد. به طور کلی آیات و ادعیه که در این مقابر به کار رفته را به چند دسته می‌توان تقسیم کرد: دسته اول آیات قرآنی، دسته دوم ادعیه و صلوات کبیر، دسته سوم کتیبه با ذکر نام بانی و معمار بنا و دسته چهارم اشعار فارسی. آیات قرآنی به کار رفته در این مقابر شامل آیه اولیاء الله لاکوف علیهم و لایحزنون بالغ امره قد جعل الله لکل شیء قدرا. الله لاله الا هو الله. الله به خط ریحان که در حاشیه محراب مقبره شاه‌بال وزاهد آمده است. کتیبه به خط ریحان طاق نمای داخلی سمت راست درب ورودی بقعه شاه‌بالوزاهد که نام معمار بنا در آن آمده است «معمار پیشکار آن پاشا بن تهراس بکشاه جمشید ...». کتیبه به خط ریحان طاقنمای داخلی سمت چپ درب ورودی بقعه شاه‌بالوزاهد «الیاس گفت گیرد در این آستان دعای بخیر می‌خواهد متولی این مقام درویش حسن دارا». همچنین کتیبه‌ای گچی در بخش بالای ورودی بنا به خط ریحان و با عبارت «عمل استاد بهرام ابن علی ... بنا» که متأسفانه به شدت تخریب شده است (تصویر ۶). در آرامگاه سید محمدکیا دبیر سلطان صالحان نیز کتیبه‌ای با آیه *إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا* وجود دارد (تصویر ۶). از تزیینات جالب توجه در امامزاده طاهر و مطهر، کتیبه‌های سفالی با آیاتی از سوره فتح و آیت الکرسی به خط ریحان و نیز کتیبه با ذکر نام معمار، خوشنویس و بانی بنا است و کاربرد این کتیبه‌های سفالی در منطقه قابل توجه است (تصویر ۶). در بقعه شاه‌بالو زاهد از کاشی با خط سفید بر زمینه فیروزه‌ای رنگ و صلوات کبیر استفاده شده است.

۶- کاشی‌کاری

از اوایل دوره اسلامی کاشی یکرنگ در کنار آجر در تزیین بنا به کار برده شد. در ابتدا تنها از کاشی فیروزه‌ای استفاده می‌شد ولی به تدریج از رنگ‌های لاجوردی، سفید، سیاه و

	
<p>باز این چه شورش است که در خلق عالم استباز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است باز این چه رستخیز عظیم است کز زمینی نفخ صور خواسته تا عرش اعظم است</p>	
	
<p>ای چرخ غافلی که چه بیداد کرده ایوز کین چه ها در این ستم آباد کرده‌ای کام یزید دادی وز کشتن حسینبگر که را به قتل که دلشاد کرده‌ای</p>	
<p>تزیینات خوشنویسی در امامزاده طاهر و مطهر</p>	
	
	
<p>تزیینات نقاشی روی چوب در ایوان امامزاده جعفر</p>	
	
<p>تزیینات نقاشی روی چوب در ایوان امامزاده سیدحسین فیروزکلا</p>	
	
<p>تزیینات چوبکاری امامزاده طاهر و مطهر</p>	<p>تزیینات چوبکاری آرامگاه سیدمحمد کیا دبیر صالحان</p>
	
<p>تزیین چوبکاری ایوان امامزاده جعفر</p>	<p>تزیین چوبکاری در بقعه سیدعلی کیا سلطان</p>

جدول ۲. طبقه‌بندی تزیینات به کار رفته در مقابر رویان، مأخذ: نگارنده.

نام بنا	گچ‌بری	آجرکاری	نقاشی	خوشنویسی	چوب‌کاری	آهک‌بری
امام‌زاده جعفر	طاقنماهای با قوس هلالی و جناغی، محراب	طاقنما با قوس هلالی و جناغی	اسلیمی ماری، گلپته، شیر و خورشید، شیر و مار، طرح‌های هندسی (دایره، مثلث)، گل‌های هشت‌پر	-	ستون، سرستون، شیرسر، در چوبی	نقش گل بته
طاهر و مطهر	طاقنماهای دوطبقه و تودرتو، مقرنس‌کاری، فیلیپوش، طاقچه با قوس جناغی	طاقنما با قوس هلالی و جناغی	نقش گل بته، سرو، شمسه، شمشیر و سپر	کتیبه با آیاتی از سوره فتح و آیت الکرسی، کتیبه با نام بانی و معمار بنا، اشعار فارسی	در چوبی، پنجره‌های مشبک	-
سلطان محمدکیا دبیر	مقرنس‌کاری، طاقنماهای با قوس هلالی و جناغی، طاقچه با قوس جناغی	مقرنس سینه کفتری، تزیینات دندان موشی	نقوش گیاهی، اسلیمی ماری	کتیبه با آیه‌ای از سوره احزاب	در چوبی، پنجره‌های مشبک	-
امام‌زاده سید حسین	طاقچه با قوس جناغی	-	نقوش خورشید، هندسی، گیاهی، گل‌های چهارپر و شش‌پر	-	پنجره‌های مشبک، در چوبی	-
درویش رستم	طاقنماهای با قوس هلالی و جناغی، قاب‌های به فرم مربع و مستطیل، تزیینات دندان موشی، فیلیپوش، طاقچه با قوس جناغی	-	-	-	در چوبی	-
درویش شهرآگیم	تزیینات دندان موشی	-	-	-	-	-
سید علی کیا سلطان	طاقنماهای با قوس هلالی و جناغی، طاقچه با قوس جناغی	طاقنما با قوس هلالی و جناغی	-	-	سقف چوبی در گلدسته بنا	-
شاه بالو زاهد	طاق نماهای دوطبقه و تودرتو، مقرنس‌کاری، قاب‌های به فرم مربع و مستطیل، گچ‌بری گل و مرغ، محراب	مقرنس سینه کفتری، قوس‌های هلالی، تزیینات دندان موشی، طاقنما با قوس هلالی و جناغی، قاب‌بندی مستطیلی	شمسه، ستاره هشت پر، سرو	آیات قرآن در طاقنماها، کتیبه با نام معمار و سازنده بنا، کتیبه فارسی با مضمون طلب دعای خیر برای سازنده	-	-

از تزیینات آهکبری با نقش گل به صورت قرینه استفاده شده است. در اینجا نقوش اجرا شده کاملاً مسطح است و هنرمند به جای اینکه عمل گرت‌برداری را روی سطح لایه سوم اجرا کند، طرح را روی لایه دوم منتقل کرده و پس از انجام برش، داخل قسمت‌های خالی را با آهک رنگی پر کرده است. متأسفانه در حال حاضر روی این تزیینات با سیمان پوشانده شده و تنها بخش‌هایی از آن قابل مشاهده است (تصویر ۸).

تزیینات در بخش الحاقی مقابر:

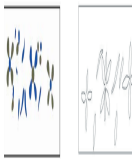
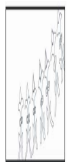

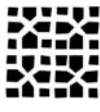

یکی از شیوه‌های تزیین که در بخش الحاقی برخی از این مقابر دیده می‌شود، نقاشی روی ستون و سقف چوبی مقابر است. در امامزاده جعفر طرح‌های استفاده شده عموماً شامل نقوش هندسی (دایره، مثلث، خطوط مدور و اریب) و نقوش گیاهی (گل‌های شش پر و هشت پر) است (جدول ۲ و ۳). رنگ‌های استفاده شده سبز، آبی و زرد

در تزیین ازاره ورودی بناو کاشی فیروزه‌ای رنگ در تزیین قوس‌های هلالی بالای قرنیز آجری بدنه خارجی بنا استفاده شده است که در هر بخش بدنه بنا از شش کاشی استفاده شده است (تصویر ۷).

۷- آهکبری

آهکبری که برخی به آن ساروج‌بری هم گفته‌اند (کیان، ۱۳۸۴: ۲۹۲)، تقلیدی از گچ‌بری است که با مصالح مقاوم‌تر در برابر نفوذ رطوبت انجام می‌شده است. از این نوع تزیین به‌ویژه در حمام‌ها استفاده شده است. مفصل‌ترین و زیباترین آهک‌بری‌ها معمولاً در پاتاق، زیر گنبد و اطراف روزنه مرکزی اجرا می‌شوند (کیان، ۱۳۸۴: ۲۹۶-۲۹۹). این هنر از دوره صفوی رایج شد و در دوره قاجار به مجموع طرح‌ها، طرح‌های گل‌فرنگی نیز اضافه شد. در میان نقوش هندسی، گیاهی، حیوانی و انسانی، بیشترین فراوانی مربوط به نقوش گیاهی است. در بخش ورودی امامزاده جعفر

جدول ۳. نقوش به‌کار رفته و مفاهیم آن در تزیینات مقابر رویان، مأخذ: نگارنده.

مفهوم نقوش	نقوش گیاهی		
تصویر درخت و گل و گیاه و گل و مرغ در تفکر شیعی نمادی از بهشت است.			
سرو در مذهب تشیع نمادی از آزادی، جوانی و رشادت و به دلیل راست قامتی و ایستادگی نمادی از امام حسین (ع) است.			
اسلیمی در تفکر شیعی نمادی از حرکت انسان و به عبارتی بهتر سیر انسان به سوی خدا را نشان می‌دهد.			
نقوش هندسی			
در تفکر شیعی طرح‌های هندسی در یک دایره، وحدت در کثرت و کثرت در وحدت را نشان می‌دهد			
دایره از نگاه تشیع نماد توحید است و تقسیمات آن به اشکال چندضلعی تناسب را تشکیل می‌دهد و نمادی از نظم و انتظام عالم هستی است.			
			ستاره چهارپر، شش پر، اشکال هشت ضلعی
			مثلث، اشکال شش ضلعی

<p>حرکت مداوم عالم با دایره نشان داده می‌شود. گنبد نشانه عرش الهی است. این اشکال نمادی از نظم حاکم بر عالم است.</p>				<p>دوایر</p>
<p>اشکال حیوانی</p>				
<p>شیر مظهر شجاعت و قدرت است و شیر و خورشید نمادی از تشیع است. شیر نماد حضرت علی (ع) و خورشید نماد حضرت محمد (ع) است.</p> <p>اژدها نماد بدی و پلیدی و در ادبیات عرفانی اژدها مظهر نفس اماره و شیر مظهر خوبی است و به نظر می‌رسد مفهوم صحنه نبرد اژدها و شیر، مبارزه با نفس اماره است</p>			<p>شیر و خورشید</p> <p>شیر و اژدها</p>	
<p>نقوش سمبلیک</p>				
<p>شمشیر در اسلام نمادی از جهاد با کفار و جهاد با نفس است.</p>			<p>سپر و شمشیر</p>	

۲). به‌طور کلی نقوش به‌کاررفته در تزیین این مقابر را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد: ۱- نقوش هندسی شامل نقش شمس (خورشید)، دایره، مثلث، اشکال شش‌ضلعی، هشت‌ضلعی و ستاره چهارپر و هشت پر ۲- نقوش گیاهی شامل اسلیمی، گل‌بته و درختان به‌ویژه درخت سرو ۳- نقوش حیوانی شامل شیر، مار ۴- نقوش سمبلیک مانند شمشیر و سپر (جدول ۳).

از دیدگاه مفهومی نقوش بناهای آرامگاهی را به نقوش مذهبی و نمادین می‌توان تقسیم کرد. ۱- نقوش مذهبی شامل استفاده از خط و کتیبه با آیات قرآنی، ادعیه مانند آیت‌الکرسی، سوره فتح، صلوات کبیر، آیه صلوات، تکرار نام پیامبر و نیز استفاده از اشعار فارسی در ارتباط با واقعه عاشورا که همگی آن‌ها تأکیدی بر مذهب تشیع است. ۲- نقوش سمبلیک و نمادین مانند نقش شیر و خورشید، شمشیر و سپر و نقش درگیری شیر و مار (جدول ۳). در قرآن از خورشید به عنوان نماد الوهیت و نور وحدانیت یاد شده است و در دوره اسلامی خورشید به‌عنوان نماد تشیع در اماکن مذهبی نقش شده است؛ خورشید نماد پیغمبر و شیر نماد حضرت علی (ع) است. به نظر می‌رسد ترسیم صحنه درگیری شیر و مار در بناهایی با کارکرد مذهبی

است. در امامزاده سید حسین فیروزکلا این طرح‌ها شامل نقش گل‌های چهارپر و شش‌پر است که با رنگ‌های سبز، آبی و زرد ترسیم شده است (تصویر ۹). این طرح‌های هندسی علاوه بر جنبه تزیینی، بیانگر رموز عرفانی است؛ مثلاً دایره در دیدگاه عرفانی نشانه توحید است چرا که همه چیز در آن حول یک محور می‌چرخد؛ مربع نمادی از دنیا و چهار جهت جغرافیایی و یا چهار مرحله زندگی انسان است (باباجان تبار نشلی، ۱۳۹۰: ۱۲۰). از اشعار فارسی که روی ستون‌ها و سقف چوبی ایوان ورودی این مقابر به‌کار رفته، ترجیع‌بند معروف محتشم کاشانی (از شعرای عصر صفوی و مرثیه سرا) در سوگ شهدای کربلا از محبوبیت زیادی برخوردار بوده است و در تزیین امامزاده طاهر و مطهر به‌کار رفته است (تصویر ۹). به‌نظر می‌رسد این توجه، آگاهانه صورت پذیرفته زیرا این اشعار با جنبه آیینی و کاربردی این بناها مطابقت دارد.

همانطور که اشاره شد از سده ۹ ه.ق با به رسمیت درآمدن مذهب تشیع در منطقه ولایت رویان، مقبره‌سازی به شدت رواج یافت و مقابر بسیاری در منطقه ساخته شد. در ساخت و تزیین این مقابر از مواد و مصالح مختلف همچون آجر، سنگ، گچ، کاشی و چوب استفاده شده است (جدول

مبارزه بین خیر و شر و یا به عبارتی مبارزه با نفس اماره است. شمشیر به عنوان نماد عدالت خواهی و مبارزه با نفس است. درختان و پرندگان که تمثیلی زیبا از بهشت است. اشکال هندسی و تجریدی که بر نظم و وحدت هستی اشاره دارند و هنرمند مسلمان با اجاد نقش‌های مذهبی توجه به زیبایی درون را یادآور شده است.

نتیجه

در منطقه رویان از سده ۹ هجری به بعد ساخت مقابر رواج بسیار یافت و از مجموع ۴۸ بقعه بررسی شده، ۸ بقعه از قدمت تاریخی بیشتری برخوردار است و تزیینات تنها در این بقاع وجود دارد و علاوه بر این، امروزه در بین مردم منطقه همچنان از مقبولیت بسیاری برخوردار هستند. در این مقابر از انواع هنرهای تزیینی همچون گچبری، نقاشی، آجرکاری، چوب‌کاری، کاشی‌کاری، آهک‌بری و خوشنویسی استفاده شده است. هنرمند مسلمان با نگرشی ژرف دست به تزیین این مقابر زده است. نقوش این مقابر در چند دهه اخیر به دلیل عدم آگاهی و درک نادرست برخی افراد از مفاهیم و معانی نمادین این نقوش، برخی به‌طور کامل با گچ پوشانده شده و مرمت‌های نامناسب انجام شده توسط افراد غیر کارشناس و همچنین رطوبت بالا در منطقه، موجب تخریب نقوش این بناهای آرامگاهی گردیده است. در منطقه رویان با رواج گسترده تشیع از قرن ۹ ه.ق به بعد که ملک کیومرث از شاهان پادوسبان نقش مهمی در این زمینه داشت، مقابر بسیاری ساخته شد. نگاهی به تزیینات به‌کار رفته در این مقابر به‌خوبی تفکر شیعی هنرمند مسلمان را در قالب نقوش، تزیینات، کتیبه‌نگاری نشان می‌دهد. استفاده از کتیبه‌های با مضامین شیعی همچون کتیبه با آیه صلوات کبیر ۱۴ معصوم، آیه صلوات (آیه ۵۶ سوره احزاب)، آیت الکرسی و آیاتی از سوره فتح و کتیبه فارسی به خط نستعلیق در ارتباط با واقعه کربلا همگی بازتابی از تفکر شیعی هنرمند مسلمان است. از بین خطوط رایج در دوره اسلامی همچون کوفی، ثلث، نسخ، تعلیق، ریحان و رقاع، در این مقابر یکی از خطوطی که بسیار استفاده شده خط ریحان است و اشعار فارسی نیز به خط نستعلیق در یک یا دو بیت است. علاوه بر این استفاده از مشبک‌کاری هندسی که در واقع شکل تجریدی گیاهان است. در کنار آیات و احادیث که اندیشه شیعی را انعکاس می‌دهد؛ نقوش درختان و پرندگان و شیر و خورشید و ... نیز بازتابی از تفکر شیعی هنرمند است. شمسه نماد کثرت در وحدت و وحدت در کثرت و نیز به عنوان نمادی از تشیع است؛ چرا که با توجه به آیه ۱۷۴ سوره نساء (ای مردم برای هدایت شما نوری تابان برای شما فرستادیم)، خورشید/شمس نماد پیغمبر است. شیر نمادی از حضرت علی (ع) است و در باور مردم منطقه، شیردردشت کربلا نقش اساسی داشته و از بدن شهدا بعد از شهادت تا زمان دفن، پاسداری می‌کرده و در همه مراسم حضوری محسوس داشته است. شمشیر نمادی از جهاد با نفس است و گاه یادآور شمشیر عدالت حضرت علی (ع) است، اسلیمی سمبلی از باغ با درختان بهشتی، سرو نمادی از ایستادگی امام حسین (ع)، نقوش گل و گیاه در این مقابر تمثیلی از درختان و گیاهان بهشتی بوده است. بنابراین می‌توان اذعان داشت که نقوش به‌کار رفته در این مقابر در ارتباط مستقیم با باورها، ارزش‌ها، تاریخ و فرهنگ مردم منطقه است و با توجه به رواج گسترده تشیع از قرن ۹ ه.ق به بعد که ملک کیومرث از شاهان پادوسبان نقش مهمی در این زمینه داشت؛ هنرمند مسلمان از نقوش و عناصر و موادی همچون کاشی‌کاری، نقاشی، خوشنویسی، گچبری نه تنها در تزیین بنا بلکه در جهت تبلیغ و اشاعه مذهب تشیع بهره برده است.

منابع و مأخذ

ابن فقیه، احمد بن محمد بن اسحاق الهمدانی. ۱۳۴۹. البلدان (ترجمه مختصر). ترجمه ح. مسعود،

- تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
- باباجان تبار نشلی، فاطمه. ۱۳۹۰. بررسی نقوش اساطیری و نمادهای آیینی در س قانفارهای مازندران: شهرستان آمل، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده هنر و معماری دانشگاه پیام نور تهران.
- پوپ، آرتور آپهام. ۱۳۸۴. سیرو و صور نقاشی ایران، ترجمه یعقوب آژند، تهران: انتشارات مولی.
- خزایی کوهپیر، مصطفی. ۱۳۹۰. بررسی فراگیر محوطه های باستانی قسمت مرکزی کجور مازندران. پایان نامه کارشناسی ارشد باستان شناسی، دانشگاه تربیت مدرس.
- خزایی، محمد، ۱۳۸۰، نقش شیر نمود امام علی (ع) در هنر اسلامی، کتاب ماه هنر، ویژه امام علی (ع)، ش ۳۱/۳۲، صص ۳۷-۳۹.
- خزایی، محمد، ۱۳۸۸، نقش حضرت محمد در هنر اسلامی، کتاب ماه هنر، ش ۱۲۰، صص ۵۶-۶۳.
- راعی، حسین. ۱۳۹۰. بررسی و مطالعه برج - مقبره های قرن ۸ و ۹ هجری. مقدمه مازندران نمونه موردی: معرفی مقبره شمس آل رسول آمل، مجله مرمت و معماری ایران، ش ۲، صص ۷۵-۹۰.
- رضایی، ثمره، ۱۳۹۵، بررسی فرم و تکنیک ساخت تزیینات معماری برجهای آرام گاهی استان مازندران، پایان نامه کارشناسی ارشد پژوهش هنر، پردیس بین المللی فارابی دانشگاه شاهد.
- روح فر، زهره. ۱۳۸۰. نگاهی بر پارچه بافی دوران اسلامی، تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور.
- ستوده، منوچهر. ۱۳۷۴. از آستارا تا استرآباد. ج ۳، آثار و بناهای تاریخی مازندران غربی، تهران: انجمن آثار ملی.
- سلطانی لرگانی، محمود. ۱۳۸۳. کجور تاریخ، فرهنگ و جغرافیای منطقه کجور مازندران. تهران: آرون.
- صفایی، زینب. ۱۳۹۶. مطالعه نقاشی های امامزاده عبدالله و انا شهرستان آمل بخش لاریجان، مجله باستان شناسی ایران، ش ۱، صص ۸۲-۹۵.
- عالم زاده، هادی. ۱۳۶۹. آجر، دایره المعارف بزرگ اسلامی، به کوشش کاظم موسوی بجنوردی، ج ۱، تهران: مرکز دایره المعارف بزرگ اسلامی.
- عسگری، سپیده، ۱۳۸۰، معماری محلی مازندران (سهام امامزاده شهرساری)، وقف میراث جاویدان، ش ۳۳ و ۳۴، صص ۹۱-۱۲۰.
- کیبیری، کامبیز، ۱۳۸۶، بنای سنگی میدانک، برج - مقبره های درسرزمین رویان، باستان پژوهی، ش ۱۵، صص ۴۶-۵۷.
- کیان، مریم. ۱۳۸۴. نگاره های آهکی در حمامها، مجموعه مقاله های همایش حمام در فرهنگ ایرانی، پژوهشکده مردم شناسی، تهران: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری.
- گلمبک، لیزا و ویلبر، دونالد. ۱۳۷۴. معماری تیموری در ایران و توران، ترجمه کرامت الله افسر و محمد یوسف کیانی، چ اول، تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور.
- مرعشی، ظهیرالدین بن نصیرالدین. ۱۳۴۵. تاریخ طبرستان، رویان و مازندران. مقدمه محمد جواد مشکور، به کوشش محمد حسین تسبیحی، تهران: شرق.
- موسوی کوهپیر سید مهدی. ۱۳۸۳. شناسایی و بررسی باستان شناسی در غرب مازندران. مازندران: دانشکده هنر و معماری.
- موسوی کوه پیر سید مهدی. ۱۳۸۷. بررسی باستان شناسی استان مازندران جهت تهیه نقشه باستان شناسی کشور، ج ۱۷: شهرستان نوشهر. تهران: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی.

موسوی کوهپر، سیدمهدی. عباس نژاد، رحمت. ۱۳۸۶. معرفی چند مقبره برجی شکل رویان کهن، فصلنامه اثر، ش ۴۲ و ۴۳، صص ۶۵-۷۷.

میراضی، زهرا، ۱۳۹۶، پژوهشی بر ابنیه تدفینی ولایت رویان و علل رواج مقبره‌سازی در منطقه، پایان نامه کارشناسی ارشد باستان شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی.

نصرتی، مسعود، ۱۳۷۷، هنر قدسی در مقابر برجی، کیهان فرهنگی، شماره ۱۴۵، صص: ۳۸-۴۰.

نیستانی، جواد، ۱۳۸۳، پژوهشی در بناهای آرامگاهی مازندران مرکزی در قرن ۹ هجری، پایان نامه دکترای باستان شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران، هاشمی، حسن. ۱۳۸۶. نقش و جایگاه مقابر برجی مازندران غربی در معماری اسلامی، ماه هنر، ش ۱۰۳ و ۱۰۴، صص ۶۴-۷۰.

یاحقی، محمدجعفر. ۱۳۸۸. فرهنگ اساطیر و داستان واژه هادرا ادبیات فارسی، تهران: فرهنگ معاصر.

Alemzadeh, Hadi. 1990. Brick. Great Islamic Encyclopedia. By Kazem Mousavi Bojnourdi. Vol. 1, Tehran: Center for the Great Islamic Encyclopedia.

Asgari, Sepideh, 2001, Native architecture of Mazandaran (Three Imam Zadeh of Sari), Waqf MiraseJavidan, No.33, 34: 120-91.

BabajanTabarNashli, Fateme, 2011, Survey of Islamic designs and religion symbols in Mazandaran SaghaneFars: a case study: focusing on the Babol city, M.A. thesis, Faculty of arts and architecture, payam-e Noor University, Tehran.

Golombek, L., Wilber, D. The Timurid Architecture of Iran and Turan. Translated by Keramat-alahAfsar& Mohammad Yousef Kiani. Tehran: Iranian Cultural Heritage Organization.

Hashemi, Hassan, 2007, the role and position of Monuments of the West Mazandaran in Islamic Architecture, MaheHonar, No. 103, 104: 70-64.

Ibn al-Faqih, A mad ibn Mu ammad ibn al-Faqih al-Hamadan, 1970, Mukhtasar Kitab al-Buldan, Tehran: Iranian Culture Foundation.

Kabiri, Kambiz, 2006, Meydanak stone building, Tower Tombs in the land of Royan, bastanPazhohi, No. 15: 57-46.

KhazaieKouhpar, Mostafa. 2012. Full Coverage Archaeological Survey of Ancient sites in Kojour, Mazandaran. M.A. thesis, TarbiatModares University.

Khazaie, Mohammad. 2002. Lion fig a symbol of Imam Ali (as) in Islamic art. Ketab-e Mah-e Honar journal. Especial issue about Imam Ali (as). No. 31/32: 37-39.

Khazaie, Mohammad. 2010. Role of Mohammad prophet (as) in Islamic art. Ketab-e Mah-e Honar journal. No. 120: 63-56.

Kian, Maryam. 2005. Calcareous Decoration in baths. Collection of conference articles in bathrooms in Iranian culture. Institute of Anthropology, Tehran: Iranian Cultural Heritage and Tourism Organization.

Mar'ashi, Zahir o din, 1966. History of Tabarestan, Royan and Mazandaran, by Mohammad Hossein Tasbihi, Tehran: Sharq.

- Mirazi, Zahra, 2017, A research on the funerary monuments of Royan Province and causes of entombing in the area, M.A thesis, Faculty of Literature and Humanities, University of Mohaghegh Ardabili.
- Mousavi Kouhpar, Seyed Mehdi, Rahmat Abbas Nejad, introducing some of the Monuments in ancient Royan. Athar Journal, No. 42, 43: 77-65.
- Mousavi Kouhpar, Seyed Mehdi. 2004. Archaeological survey in west Mazandaran. Mazandaran: faculty of art and architecture.
- Mousavi Kouhpar, Seyed Mehdi. 2008. Archaeological survey in west Mazandaran. for Contry archaeological map, Vo.17, Tehran: Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism Organization.
- Neyestani, Javad, 2004, Research in sepulchral buildings in the 9th-century A.H. central Mazandaran, Ph.D thesis, Faculty of Literature and Humanities, University of Tarbiat Modares.
- Nosrati, Masoud, 1998, Heaven Art in Tower Tombs, Kaihan-e Farhangi, No. 145: 40-38.
- Pope, Arthur Upham. 2005. Survey of Persian art. Translated by Ya'ghoub Azhand. Tehran: Mola publication.
- Ra'i, Hossein. 2012. survey and study of the tower - the tombs of 8-9 A. H. in Mazandaran: case study on Shams-e al-Rasoul of Amol. Iranian Restoration and Architectural journal, No. 2: 90-75.
- Rezaei, Samareh, 2017, Study of form and Architecture decoration in tower tombs in Mazandaran Province, Iran, M.A thesis, International Farabi Campus, University of Art.
- Rohfar, Zohreh. 2002. a look at Islamic textile weaving. Tehran: Iranian cultural heritage org.
- Safai, Zeinab. 2017. The study of Imamzadeh Abdollah's paintings at Vana in Larijan district, Amol city. Journal of Iranian Archaeology, No. 1: 95-82.
- Soltani Largani, Mahmoud. 2004. Kojour, History, culture and geography of Kojour region, Mazandaran. Tehran: Arvan.
- Sotoudeh, Manouchehr. 1995. From Astara to Astarabad. Vol 3. Works and monuments of western Mazandaran. Tehran: Society for the National Heritage of Iran.
- YaHaqi, Mohammad Jafar, 2009, Culture of mythology and fiction in Persian literature. Tehran: Farhang Mo'aser.

district, Amol city. Journal of Iranian Archaeology, No. 1: 95-82.

SoltaniLargani, Mahmoud. 2004. Kojour, History, culture and geography of Kojour region, Mazandaran. Tehran: Arvan.

Sotoudeh, Manouchehr. 1995. From Astara to Astarabad. Vol 3. Works and monuments of western Mazandaran. Tehran: Society for the National Heritage of Iran.

YaHaqi, Mohammad Jafar, 2009, Culture of mythology and fiction in Persian literature. Tehran: FarhangMo'aser.

- and architecture, payam-e Noor University, Tehran.
- Golombek, L., Wilber, D. The Timurid Architecture of Iran and Turan. Translated by Keramat-alahAfsar& Mohammad Yousef Kiani. Tehran: Iranian Cultural Heritage Organization.
- Hashemi, Hassan, 2007, the role and position of Monuments of the West Mazandaran in Islamic Architecture, MaheHonar, No. 103, 104: 70-64.
- Ibn al-Faqih, A mad ibn Mu ammad ibn al-Faqih al-Hamadan, 1970, Mukhtasar Kitab al-Buldan, Tehran: Iranian Culture Foundation.
- Kabiri, Kambiz, 2006, Meydanak stone building, Tower Tombs in the land of Royan, bastanPazhohi, No. 15: 57-46.
- KhazaieKouhpar, Mostafa. 2012. Full Coverage Archaeological Survey of Ancient sites in Kojour, Mazandaran. M.A. thesis, TarbiatModares University.
- Khazaie, Mohammad. 2002. Lion fig a symbol of Imam Ali (as) in Islamic art. Ketab-e Mah-e Honar journal. Especial issue about Imam Ali (as). No. 31/32: 37-39.
- Khazaie, Mohammad. 2010. Role of Mohammad prophet (as) in Islamic art. Ketab-e Mah-e Honar journal. No. 120: 63-56.
- Kian, Maryam. 2005. Calcareous Decoration in baths. Collection of conference articles in bathrooms in Iranian culture. Institute of Anthropology, Tehran: Iranian Cultural Heritage and Tourism Organization.
- Mar'ashi, Zahir o din, 1966. History of Tabarestan, Royan and Mazandaran, by Mohammad Hossein Tasbihi, Tehran: Sharq.
- Mirazi, Zahra, 2017, A research on the funerary monuments of Royan Province and causes of entombing in the area, M.A thesis, Faculty of Literature and Humanities, University of MohagheghArdabili.
- Mousavi Kouhpar, Seyed Mehdi, Rahmat Abbas Nejad, introducing some of the Monuments in ancient Royan. Athar Journal, No. 42, 43: 77-65.
- Mousavi Kouhpar, Seyed Mehdi. 2004. Archaeological survey in west Mazandaran. Mazandaran: faculty of art and architecture.
- Mousavi Kouhpar, Seyed Mehdi. 2008. Archaeological survey in west Mazandaran. forContry archaeological map, Vo.17, Tehran: Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism Organization.
- Neyestani, Javad, 2004, Research in sepulchral buildings in the 9th-century A.H. central Mazandaran, Ph.D thesis, Faculty of Literature and Humanities, University of TarbiatModares.
- Nosrati, Masoud, 1998, Heaven Art in Tower Tombs, Kaihan-e Farhangi, No. 145: 40-38.
- Pope, Arthur Upham. 2005. Survey of Persian art. Translated by Ya'ghoubAzhand. Tehran: Mola publication.
- Ra'i, Hossein. 2012. survey and study of the tower - the tombs of 8-9 A. H. in Mazandaran: case study on Shams-e al-Rasoul of Amol. Iranian Restoration and Architectural journal, No. 2: 90-75.
- Rezaei, Samareh, 2017, Study of form and Architecture decoration in tower tombs in Mazandaran Province, Iran, M.A thesis, International Farabi Campus, University of Art.
- Rohfar, Zohreh. 2002. a look at Islamic textile weaving. Tehran: Iranian cultural heritage org.
- Safai, Zeinab. 2017. The study of ImamzadehAbdollah's paintings at Vana in Larijan

thoughts and thoughts of the people of the region, the writer has examined the decorative arrays of these monuments. With regard to the importance of these historical monuments, the questions of this research are: What are the reasons for using these decorative motifs? What are the materials and decorative motifs used in the buildings? In this research, the research method is descriptive-analytic. The data collection method is based on library research and field study of the burial monuments. These monuments, which have been built in accordance with the existing methods of tomb construction in the ninth and tenth centuries by one or two masons and architects, are typologically very similar to each other and belong to a relatively short period. Historical sources point to a widespread change in the region in the ninth century AH and the conversion of religion from Sunni Islam (Shafi'i) to Shia Islam. It is possible to figure out that the ruling class began to construct magnificent buildings for the descendants of the Imams in the region following the advent of these changes in beliefs in order to take a step towards accelerating the acceptance of Shi'ism among the inhabitants of the region. People of the region during this time decorated and embellished these monuments. In this research, the author visited these historical monuments, recorded and classified decorative elements. The results show that various kinds of methods were used. Decorative methods consist of brickwork, stucco, tilework, woodworking, painting, calligraphy with tile and lime carving. In these methods, geometric, vegetative and animal designs are used. Studies show that due to Shi'a prevalence in the region from the 9th century onwards, the decorative elements used in the monuments reflect the Shiite thought of the Muslim artists. In these burial monuments, Shiite themes are represented in the form of inscriptions, motifs and religious symbols such as lion, sun, and cedar. In the belief of the people, lion played a major role in the plain of Karbala and guarded the martyrs after the martyrdom until the time of burial, which led to its perceptible presence at every ceremony. In the Islamic period lion was a symbol of power and courage, and gradually became one of the traditional elements of the new sect. Imam Ali (AS) was dubbed as the "lion of Allah" and lion became a symbol of his courage, and also the Prophet Muhammad (PBUH) was referred to in religious discourses with the symbol of Sun (Shams). In relation to plants, it should be noted that God in the Quran mentions many trees. In Islamic culture, the tree is the symbol of life, knowledge and divine blessing which has been mentioned in the Quran; the role of flowers and plants in monuments such as burial monuments has been an allegory of trees and paradise plants. In this way, the Muslim artist used motifs and elements in tilework, painting, and calligraphy not only as decoration, but also to disseminate his religious thoughts.

Keywords: Architecture, Decoration, Funerary Monument, Rouyan, Mazandaran, Shia Contemplation

References: Alemzadeh, Hadi. 1990. Brick. Great Islamic Encyclopedia. By Kazem Mousavi Bojnourdi. Vol. 1, Tehran: Center for the Great Islamic Encyclopedia.

Asgari, Sepideh, 2001, Native architecture of Mazandaran (Three Imam Zadeh of Sari), Waqf MiraseJavidan, No.33, 34: 120-91.

BabajanTabarNashli, Fateme, 2011, Survey of Islamic designs and religion symbols in Mazandaran Saghanehars: a case study: focusing on the Babol city, M.A. thesis, Faculty of arts

Introduction and Semantics of Decorations of Funerary Monuments in Rouyan; Mazandaran Province

Parasto Masjedi Khak, Assistant Professor of Archaeology, University of Neyshabur, Neyshabur, Khorasan Razavi, Iran
 Recieved: 2019/04/16 Accepted: 2019/10/19

Rouyan district is one of the famous and historic regions of Iran, in general, and Mazandaran, in particular, which has had a very important role throughout Iranian history in the Islamic era and in the establishment of Alavian Dynasty in northern Iran and in the fight against the Umayyad and Abbasid Caliphates. Governors of this region minted gold and silver coins. Padosbani dynasty ruled in Rouyan for nearly one thousand years; from 22 until 1006 AH. This area, which has been referred to as Rouyan, Rostamdar, and Mahal Salas, contains a relatively large number of tomb monuments that date back to the beginning of the ninth century. Over the time different decorations have been added. In the district of Rouyan, the Shi,ism has maintained prevalence since the 9 century AH. and thereafter, many burial monuments were built in the area. An important part in the construction of various Islamic-era monuments is their decoration. In this research following observation of 47 historical monuments in the region, 8 buildings of high importance were selected. Since the time of their construction, these works have been renovated and decorated several times. For example, the paintings within them belong to the Qajar period, Persian poems belong to the 11th and 12th centuries, plastering belongs to the Qajar period, and the inscriptions of this collection belong to the time of their construction. Despite the historical significance of these monuments, limited studies have been carried out so far. The destruction caused by natural and human factors in these valuables historical and cultural monuments has led to destruction of many paintings within the monuments, thus in order to preserve these valuable historical works and to introduce the decorations that have been used in these buildings, which may be considered as reflections of the religious